

Omgevingsvisie FlevolandStraks

Concept richtinggevende notitie Landbouw Meerdere Smaken

Provinciale Staten, 18 juli 2018

Inleiding

In de Omgevingsvisie FlevolandStraks is de opgave [Landbouw Meerdere Smaken](#) beschreven. In de [startnotitie](#) staat hoe de visie in 2018 wordt uitgewerkt tot een programma 'Landbouw Meerdere Smaken' conform de beschrijving uit de Omgevingsvisie. Het programma zal in het vierde kwartaal van 2018 in Provinciale Staten worden geagendeerd.

Voor elk programma stellen Provinciale Staten richtinggevende kaders voor Gedeputeerde Staten vast. Onderliggende notitie is bedoeld om het gesprek te openen over de richtinggevende kader. Het geeft naast achtergrond en de huidige situatie ook een voorzet voor dit richtinggevende kader.

Deze notitie borduurt voort op de presentatie aan de commissie Economie d.d. 4 april 2018. Achtereenvolgens komen aan de orde:

- Ambitie
- Opdracht
- Provinciaal Belang
- Provinciale Rol
- Governance
- Agro-Innovatiemotor
- Programma - Optimale condities
- Financiering
- Monitoring

De ambitie

In de Omgevingsvisie is de ambitie als volgt omschreven:

"In 2030 en verder staat Flevoland bekend om het aanpassingsvermogen van de agrosector. Hier zijn de voorlopers van de meerdere smaken in de agrosector te vinden. De beste garantie om blijvend een speler van wereldformaat te zijn, is een agrosector met diversiteit en het vermogen om zich voortdurend te verbeteren. Dit laten we in 2022 op de Floriade aan de wereld zien. In Flevoland vinden nieuwe ontwikkelingen, bedrijfsvormen, technieken en kennis de weg naar de praktijk. Flevolandse agrarische bedrijven zijn het praktijklaboratorium. Hier brengen we innovaties in praktijk. We maken geen verschil in de soort vernieuwing. Het is een vanzelfsprekend vervolg op de oorsprong van 's werelds beste landbouwgebied. We werken aanvullend op andere agrarische hotspots in de omliggende regio's. In Flevoland doen ontwikkelaars en agrarische ondernemers het samen. Door te doen, leren we en wat we leren dragen we uit: binnen en buiten Flevoland."

Daarbij zorgen we met de agrosector en de mede-overheden voor optimale condities voor de landbouw: een vruchtbare bodem, schoon water, gezond ecosysteem en een goede infrastructuur. Alleen dan kan de agrosector ook in de toekomst floreren.

De opdracht

De opgave Landbouw Meerdere Smaken bestaat uit twee sporen: de agro-innovatiemotor en het spoor optimale condities. Om de koers te bepalen en de samenwerking te bestendigen is een vorm van governance nodig.

Agro-innovatiemotor: De provincie gaat samen met de community de agro-innovatiemotor operationeel maken. Tevens zullen in deze bestuursperiode de eerste proeftuinen worden opgestart. Een proeftuin is een community van ondernemers en partijen die zich groeperen rondom de vernieuwing en ontwikkeling van één smaak, bijvoorbeeld natuurinclusieve landbouw of robot farming. Dragere van een proeftuin zijn de ondernemers. Partijen dragen bij en doen mee. Dit geldt ook voor de provincie.

Optimale condities: Voor de opgave Landbouw Meerdere Smaken wordt een programma opgesteld conform de beschrijving uit de Omgevingsvisie. In dit programma is er speciale aandacht voor de volgende aspecten:

- aanpak voor het creëren van ideale en duurzame condities voor Landbouw Meerdere Smaken
- de wijze waarop de nieuwe kennis doorlopend haar weg naar de Flevolandse praktijk kan vinden
- Instrumenten en criteria voor de inzet van de provincie

Voor elk programma stellen Provinciale Staten richtinggevende kaders voor Gedeputeerde Staten vast.

Wat is een programma:

Een programma in de zin van de Omgevingswet is vormvrij en maatwerk. Binnen het programma bestaat de mogelijkheid om beleid actief om te zetten. Een programma vervangt delen van het huidige Omgevingsplan en desgewenst andere beleidsnota's en kaders. Daarnaast bevat het afspraken en instrumentarium voor de uitvoering. Waar de platforms en proeftuinen zich richten op initiatieven en maatwerk, richt het programma zich op generieke afspraken en belangen. Een programma is niet één definitief en compleet beeld voor de komende tien jaar, maar kan stap voor stap de belangrijkste deelopgaven aanpakken. Een aflevering van een feuilleton in plaats van een roman.

Op basis hiervan beschrijven we in de programma's

- de ambitie, de beleidsuitwerking en de definiëring van het provinciaal belang,
- de doelstellingen en/of omgevingswaarden voor het programma,
- het gebied en de periode waarop het programma is gericht, inclusief de gewenste mate van doelbereik,
- de samenwerking met partijen,
- de wijze waarop afstemming met andere programma's plaatsvindt,
- de activiteiten die we gaan ondernemen, inclusief de inzet van de diverse instrumenten.

Provinciale belangstelling

De Omgevingsvisie vormt de basis voor de omschrijving van het provinciaal belang. De provincie heeft een belang wanneer dit het belang van gemeenten of waterschap overstijgt en een relatie heeft met de provinciale taken.

De provincie wil haar bijdrage leveren aan de transitie van de Flevolandse voedselketen naar een praktijklaboratorium voor vernieuwing: "In Flevoland vinden vernieuwingen hun weg naar de praktijk. Elke eerste stap vergt aandacht, een vruchtbare context en de juiste mensen. Als metafoor gebruikten we hiervoor de agro-innovatiemotor." Wat de agro-innovatiemotor is en hoe hij werkt wordt in de praktijk samen uitgevonden. De motor gaat leiden tot de ontwikkeling en versterking van een diverse, duurzame, wendbare agrofoodsector. De provincie heeft belangstelling in de vernieuwing en innovatie in de agrofoodsector en het verbinden van die innovaties met de praktijk en omgekeerd. Dit sluit aan bij haar kerntaak in de regionale economie.

“Om de agro-innovatiemotor optimaal te laten draaien, zorgt de provincie ervoor dat in Flevoland de fysieke en beleidsmatige omstandigheden goed zijn en blijven.” Daarbij gaat de belangstelling uit naar een letterlijk en figuurlijk goede voedingsbodem voor agro-innovatie. De provincie heeft vanuit haar taak belang bij versterking van het bodembeheer, de biodiversiteit en ruimtelijke kwaliteit.

Het ziet er ook op lange termijn goed uit voor de Flevolandse landbouw. Er is wel behoefte aan richting. De tijd van nog meer van hetzelfde lijkt voorbij. Kwalitatief hoogwaardige producten hebben de toekomst. De uitdaging is om in Flevoland met elkaar tot keuzes te komen: welke trends en bewegingen willen we met elkaar versterken en hoe willen we ons profileren? Daarbij is er ruimte voor meerdere smaken.

Bij de verdere uitwerking van de omgevingsvisie naar het programma en de agro-innovatiemotor, gaat de provincie uit van het principe “decentraal wat kan, centraal wat moet”. Daarmee sluiten we aan bij de Omgevingswet. In het programma zal per beleidsonderwerp of activiteit het provinciaal belang verder worden uitgewerkt.

RICHTINGGEVEND KADER PROVINCIAAL BELANG

De provincie heeft belang bij een weerbare, wendbare, duurzame agrofoodsector die bekend staat in de wereld. Flevoland loopt voorop als het gebied waar nieuwe ontwikkelingen hun weg naar de praktijk vinden.

Het belang van de provincie is gerelateerd aan:

- 1. Economisch perspectief: ontwikkelingen die kans maken om te leiden tot succesvolle business cases*
- 2. Ecologisch perspectief: goed voor kwaliteit van de leefomgeving: bodem, water, biodiversiteit, woonomgeving*
- 3. Vernieuwend: kenniscirculatie versterkt en versnelt*
- 4. Divers: meerdere smaken komen tot ontwikkeling*

Provinciale rol

De rol die de provincie pakt hangt af van het belang en van de aanpak. Voor het bepalen van de provinciale rol wordt er gekeken naar het model van de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB). Er wordt gekeken naar wat er nodig is vanuit de volgende rollen:

- Van uitvoering van wet- en regelgeving (rechtmatige overheid)
- Op het gebied van prestatiebesturing (presterende overheid)
- Als regisseur en deelnemer van netwerken (netwerkende overheid)
- Als participant in initiatieven van anderen (participerende overheid)

Onderliggende keuzenotitie maakt een begin met het benoemen van rollen en de verschillende maatregelen/initiatieven. In het programma zal per beleidsonderwerp of activiteit de provinciale rol verder worden benoemd.

RICHTINGGEVEND KADER PROVINCIALE ROL

Het werken met platforms en proeftuinen past in de rol van de netwerkende (platforms) en participerende (proeftuinen) overheid. Het creëren van de optimale condities in de vorm van passende wet- en regelgeving, beleidsmatige, fysieke en financiële maatregelen hoort bij de rollen van rechtmatige en presterende overheid.

Governance

De opgave is een gezamenlijke ambitie van partijen in Flevoland. Samen zullen we de toekomstige ontwikkelingen moeten signaleren, relevante proeftuinen gaan verkennen en informatie delen. Hiertoe richten we een 'Agroboard' (werknaam) op. Een groep (Flevolandse) visionairs uit de vier O's: Ondernemers, Onderwijs & Onderzoek, (maatschappelijke) Organisaties en Overheid. Samen bepalen wat we doen en toetsen of we de juiste dingen op de goede manier doen.

De heer Poppe (WUR / Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur) is gevraagd als kwartiermaker voor deze board. De Agroboard zal criteria ontwikkelen voor participatie in proeftuinen en platforms. We verwachten dat de board eind 2018 volledig actief zal kunnen zijn. Tot die tijd zal de provincie op basis van eigen belangen en rollen moeten besluiten over het ondersteunen van proeftuinen en platforms.

RICHTINGGEVEND KADER GOVERNANCE

De Agroboard (werktitel) zal richting geven aan de agro-innovatiemotor en aangeven welke optimale condities nodig zijn. De provincie zal zich binnen de Agroboard opstellen als gelijkwaardige partner en committeert zich - net als de andere partners - aan de door de Agroboard uit te stippelen richting. Dat laat onverlet dat de provincie - op basis van het eigen belang, rolafweging en beschikbare middelen - zelf bepaalt aan welke platforms en proeftuinen zij zelf bijdraagt en aan welke condities wordt gewerkt.

Agro-innovatiemotor

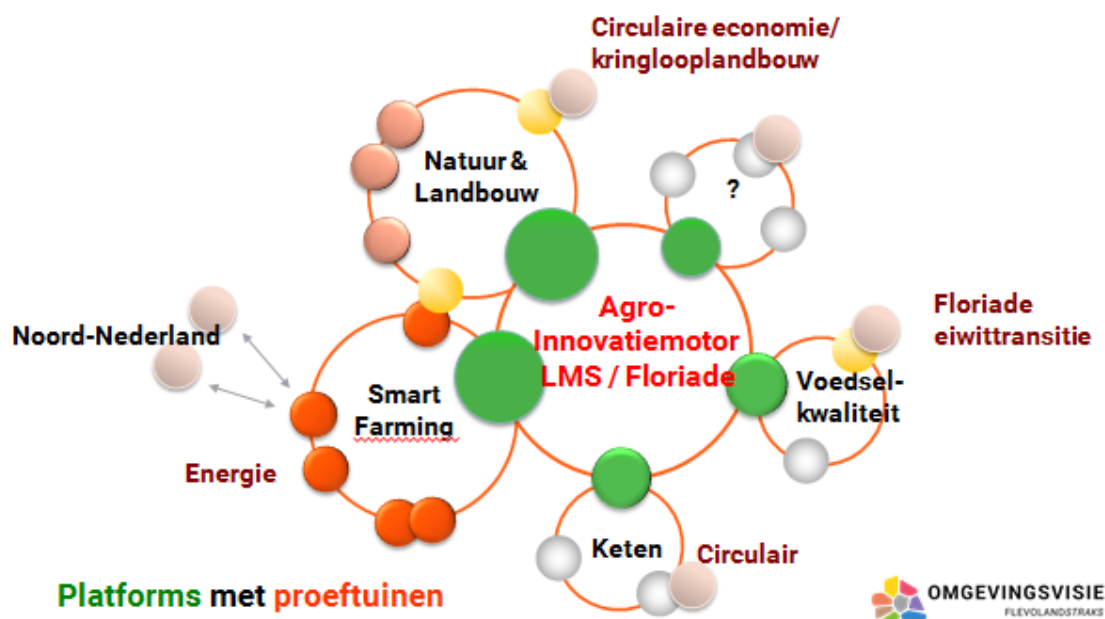
We werken bottom up aan de agro-innovatiemotor. Daarbij sluiten we aan bij initiatieven vanuit het gebied. Partijen zoeken elkaar op en de eerste platforms en proeftuinen zijn in opbouw. De agro-innovatiemotor is het samenhangend geheel van proeftuinen op bepaalde smaken (platforms) zoals Natuur & Landbouw en Smart Farming. Het programma Floriade werkt! geeft hier al uitvoering aan. Vanuit de gesprekken in het veld (tijdens de atelierfase, de verkenningsfase en rond de Floriade) komen er tot nu toe vier smaken naar boven:

- Precisielandbouw / Smart Farming,
- Natuur & Landbouw
- Ketens
- Voedselkwaliteit

Binnen deze smaken vinden al diverse activiteiten plaats, maar borrelen ook nieuwe initiatieven op. Deze initiatieven zijn groen en rijp. Bij initiatiefnemers en uitvoerders leeft de behoefte aan coördinatie en verbinding binnen en tussen de verschillende smaken. Per smaak organiseert de provincie een platformbijeenkomst om activiteiten en initiatieven te verbinden en verder te brengen.

Binnen deze platforms worden - onder andere - (initiatieven tot) proeftuinen ontwikkeld. Momenteel is er nog geen afwegingskader beschikbaar waaraan deze initiatieven worden getoetst. Dat is in dit stadium nog niet nodig, maar voor eventuele ondersteuning door de provincie dienen de proeftuinen - in de vorm van experimenteerruimte - bij te dragen aan de Flevolandse Agrofood economie en aan duurzaamheid (respect voor klimaat, bodem en water). Voorafgaand aan een proeftuin of initiatief kan een verkenning worden uitgevoerd naar de richting en mogelijke impact.

Naast de medewerking aan initiatieven in het gebied op basis van bestaande middelen en instrumentarium, werkt de provincie aan een structureel afwegingskader en instrumentarium voor de agro-innovatiemotor. De afspraken hiervoor worden niet, zoals in de startnotitie aangekondigd, apart ter besluitvorming voorgelegd, maar worden onderdeel van het programma Landbouw Meerdere Smaken.

RICHTINGGEVEND KADER AGRO-INNOVATIEMOTOR

De agro-innovatiemotor is op systeemniveau als basisconditie noodzakelijk om ontwikkelingen te versnellen en experimenten mogelijk te maken. Op deze wijze ontstaan evidence-based leerervaringen en levert de motor essentiële input voor het bepalen van optimale condities. Totdat de Agroboard operationeel is ondersteunt de provincie vanuit het provinciaal belang (economisch perspectief op AgroFood, duurzaam en nieuw) vier platforms (smart farming, Natuur & Landbouw, Ketens en Voedselkwaliteit) en proeftuinen daarbinnen. Floriade werkt! draagt met verkenningen en proeftuinen rechtstreeks bij aan de doelen van de opgave. Een structureel afwegingskader en instrumentarium gaat onderdeel uitmaken van het programma.

Programma - Optimale condities

Voor de uitwerking van het programma hanteren we de Flevoprincipes en de uitgangspunten van de kernopgaven Ruimte voor initiatief en het Verhaal van Flevoland.

De ambitie van de opgave Landbouw Meerdere Smaken richt zich op vernieuwing in de agrofoodketen, het gebied versterken als praktijklaboratorium voor toplandbouw, voorop lopen en dat laten zien. Om deze vernieuwing mogelijk te maken - maar ook om de agrofoodsector in algemene zin te ondersteunen - zijn optimale condities nodig, zowel ruimtelijk als beleidsmatig. Denk bijvoorbeeld aan (digitale) infrastructuur, behoud van goede bodemkwaliteit, een gezond ecosysteem of de vermindering van regeldruk. Onze landbouw is toekomstgericht: vernieuwend en adaptief. Met respect voor de kwaliteit van de (leef)omgeving; voor bodem, water, lucht, landschap en biodiversiteit.

Bij de nadere uitwerking van de optimale condities zet de provincie in op een mix tussen randvoorwaardelijke regelgeving (weinig kaders, ruimte voor initiatief) en stimulerende regelgeving daar waar het ecologische aspecten en de transitie van het landbouwsysteem betreft (meer normerend en voorschrijvend). De prioritaire fysieke en beleidsmatige condities om aan te werken zijn:

1. Agro-innovatie

Instrumenten en criteria voor de inzet van de provincie in de agro-innovatiemotor. Het programma Landbouw Meerdere Smaken werkt criteria uit voor deelname van de provincie in de agro-innovatiemotor, op basis van belang en rol. We werken aanvullend aan bestaande programma's en ontwikkelingen. Het programma Floriade werkt! zet zich in voor agro-innovatie door middel van verkenningen, challenges en kennisnetwerken. Het Economisch programma biedt instrumentarium voor ondernemerschap en groei. Het programma Landbouw Meerdere Smaken ontwikkelt instrumentarium specifiek gericht op de voedselketen, nieuwe smaken, platformontwikkeling en netwerkvorming.

2. Fysieke kwaliteit

Behoud en versterking van de "assets" van Flevoland: bodem, ecosysteem, water. Voor deze thema's heeft Flevoland beleid en kaders. Dit zijn kerntaken van de provincie. Een aantal belangrijke transitie vragen om aanpassingen in de sector: de energietransitie, de circulaire transitie, klimaatverandering en bodemdaling. De eerste twee transitie worden in aparte opgaven aangepakt en afgestemd met de opgave Landbouw Meerdere Smaken. Klimaatverandering en bodemdaling leiden tot grotere ruimtelijke variatie van de fysieke condities. Wij willen de ondernemers de ruimte bieden om op basis van specifieke gebiedscondities te ondernemen. Daartoe participeert de provincie in de stuurgroep Bodemdaling en de stuurgroep Grondgebruik. De provincie maakt deel uit van de Het Actieplan Bodem en Water faciliteert duurzaam bodem- en waterbeheer in de landbouw. Dit programma loopt tot en met 2019. De provincie werkt mee aan het vasthouden van de beweging door in te zetten op kennisontwikkeling en -deling.

3. Ruimte voor vernieuwing

Ruimte voor vernieuwing voor de langere termijn wordt geboden door vernieuwing te stimuleren in de agro-innovatiemotor en door ruimte te bieden door ondermeer ruimtelijk beleid. De opgave "Ruimte voor initiatief" ontwikkelt handvatten voor het "hoe". De landschapsvisie uit "Verhaal van Flevoland" geeft invulling aan de ruimtelijke kaders. Daarnaast is voor de grootschalige agrarische verwerkende bedrijven in samenwerking met de gemeente Noordoostpolder een kader ontworpen die als algemeen uitgangspunt zal dienen bij omzetting of uitbreidingverzoeken van dergelijke bedrijven. Dit kader zal tevens dienen als blauwdruk voor agrarische verwerkingsbedrijven in de andere gemeenten in Flevoland. Een goede digitale ontsluiting is randvoorwaardelijk voor agro-innovatie. De provincie werkt op dit

moment aan de verkenning om tot een sluitende business case te komen. Deze wordt geagendeerd in de commissie Duurzaamheid.

4. Flevoland loopt voorop en is bekend in de wereld

Nieuwe kennis wordt in Flevoland voortdurend ontwikkeld door onderwijs, onderzoeksinstellingen en bedrijfsleven. De inbreng vanuit de praktijk in agendering kan worden versterkt. Ook de doorstroming van kennis naar de praktijk kan beter. Daarnaast is er veel behoefte aan netwerkvorming en kennisdeling tussen ondernemers onderling. Versterken van de samenwerking en kennisdeling wordt binnen deze opgave opgepakt. Branding wordt opgepakt binnen de programma's Floriade werkt! en Economisch programma. Het identiteitskompas is daarbij leidend. We verkennen of er meer inzet op het gebied van branding nodig is.

RICHTINGGEVEND KADER PROGRAMMA

Het programma Landbouw Meerdere Smaken richt zich op de generieke condities die nodig zijn om de agro-innovatiemotor tot een succes te maken. Dit zijn:

- *de instrumentele condities voor de agro-innovatiemotor - proeftuinen en platforms;*
- *het behoud en de versterking van de omgevingskwaliteiten die gerelateerd zijn aan duurzame voedselproductie: bodem, water, ecosysteem*
- *ruimtelijk beleid dat ruimte geeft aan vernieuwing binnen de kaders van de landschapsvisie van "het verhaal van Flevoland"*
- *netwerkvorming gericht op de doorstroming van nieuwe kennis naar de praktijk en branding.*

Het programma richt zich in de kern op agro-innovatie in de gehele voedselketen. Het bevat criteria voor de inzet, belang en rol van de provincie.

Financiering

Er is op Europese, nationale en provinciale schaal financiering beschikbaar. Specifiek voor landbouw en ook voor innovatie en samenwerking in het algemeen, zowel op ondernemersniveau als meer geënt op onderzoeksinstellingen. Europa stimuleert onder andere via POP3, EFRO & Interreg en Leader. Op nationale schaal noemen we het GLB, terwijl Flevoland - naast de eerder genoemde actieplannen & programma's - ook het programma Floriade Werkt! heeft ontwikkeld en recent het Economisch Programma heeft vormgegeven.

Naast deze overheidsmiddelen zijn er veel aanbieders van financiering, ook in Flevoland, maar de vindbaarheid kan veel beter. Hiervoor worden in het Economisch programma / Win4all instrumenten ontwikkeld waar agrarische ondernemers gebruik van kunnen maken.

De Floriade met het provinciale innovatiepaviljoen maakt een belangrijk onderdeel van uit van de agro-innovatiemotor. Hier zijn al inhoudelijke keuzes voor gemaakt. Zo wordt er op het Floriade-terrein een Innovatiepaviljoen gebouwd dat zich richt op innovatie op het gebied van voedsel. Er is € 1 mln gereserveerd om het pand tot en tijdens de Floriade te vullen met activiteiten van bedrijven en kennisinstellingen. Op het thema 'Feeding the city' worden vanuit het programma 'Floriade werkt' challenges georganiseerd. De eerste vond in 2017 plaats. Voor de komende 2^e en 3^e challenge is nog circa € 6 ton beschikbaar.

Naast de reguliere bestaande en toekomstige middelen is het wenselijk om specifieke middelen beschikbaar te hebben om processen binnen de agro-innovatiemotor mogelijk te maken of te versnellen. De bestaande programma's kunnen niet standaard als dekking worden ingerekend aangezien deze veelal een andere oorsprong, doelstelling en methodiek kennen. In onderstaand overzicht hebben we deze op Landbouw Meerdere Smaken toegespitste benodigde middelen weergegeven.

Uitgaven	2018	2019	2020-2022
Aanjagen agro-innovatiemotor (incidenteel t/m 2022)	€ 0	€ 1.000.000	€ 1.000.000
Ondersteuning proeftuinen (structureel)	€ 350.000	€ 475.000	€ 475.000
Optimaliseren condities (structureel)	0	€ 450.000	€ 450.000
Procesgeld en governance (structureel)	€ 200.000	€ 300.000	€ 300.000
Totaal	€ 550.000	€ 2.225.000	€ 2.225.000
Bestaande dekking	2018	2019	2020
Stelpost nieuw beleid	€ 420.000	€ 0	€ 0
	2018	2019	2020
Aanvullend noodzakelijk voor de uitvoering	€ 0	€ 2.225.000	€ 2.225.000

Voor 2018 kunnen de benodigde middelen naar verwachting worden gevonden binnen bestaande budgetten.

Er is tevens een globale inschatting gemaakt van de benodigde middelen voor 2019 en verder. De exacte lange termijn financieringsvraag voor de realisatie van de opgave wordt in het programma in kwartaal 4 nader begroot. Voor de jaren 2020 en verder is de insteek om het programma Landbouw Meerdere Smaken op te nemen in de reguliere begrotingscyclus.

Monitoring

Binnen de omgevingsvisie wordt gewerkt aan een opzet voor opgavegerichte monitoring. Dit monitoringplan maakt onderdeel uit van het programma Landbouw Meerdere Smaken. De monitoring is gericht op meetbare effecten en beleidseffecten.